

ISLOM DINIDA SO'ZLASHUV ODOBIGA DOIR AYRIM DOLZARB MASALALAR

Yusupov Xikmatulloh Abdulaxadovich

Osiyo xalqaro universiteti talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola Islom dinida so'zlashuv odobiga oid dolzarb masalalarni muhokama qiladi. Islom dinida suhbat va muloqot madaniyati muhim o'rin tutadi, chunki bu, nafaqat insonlar o'rtasidagi munosabatlarni belgilaydi, balki ularning diniy e'tiqod va amaliyotlariga ham ta'sir ko'rsatadi. Maqolada Qur'on va Hadislardan olingan misollar orqali Islomda so'zlashuvning asosiy prinsiplari va odoblari, jumladan, rostgo'ylik, hurmat, g'iybat qilmaslik, yolg'on so'zlamaslik va boshqalar haqida batafsil ma'lumot beriladi. Shuningdek, zamonaviy jamiyatda musulmonlar uchun so'zlashuv odobining ahamiyati va uni saqlashning zarurati ta'kidlanadi.

***Kalit so'zlar:** Islom, so'zlashuv odobi, suhbat madaniyati, Qur'on, Hadislar, rostgo'ylik, hurmat, g'iybat, yolg'on, zamonaviy jamiyat.*

ABSTRACT

This article discusses current issues of speech etiquette in Islam. In Islam, the culture of conversation and communication is important, because it not only defines the relationship between people, but also affects their religious beliefs and practices. The article provides detailed information about the main principles and manners of speech in Islam, including honesty, respect, not gossiping, not lying, etc., through examples taken from the Qur'an and Hadith. It also emphasizes the importance of speech etiquette for Muslims in modern society and the need to maintain it.

***Key words:** Islam, speech etiquette, conversational culture, Koran, Hadiths, honesty, respect, gossip, lies, modern society.*

KIRISH

Islomda muloqot ijtimoiy munosabatlarning asosini tashkil etuvchi va shaxslar o'rtasida o'zaro tushunish, tinchlik va hamjihatlikka yordam beruvchi muhim element hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, muloqot islom ta'limotidagi vosita bo'lib qolmay, balki shaxslar bir-birlari va jamiyat bilan munosabatlarida amal qilishi lozim bo'lgan axloqiy tamoyildir. Muqaddas Qur'oni Karim va Hadis adabiyotlarida aloqani qanday amalga oshirish kerakligi haqida batafsil ko'rsatmalar berilgan; Ushbu ko'rsatmalar adolat, hurmat, halollik va ochiqlik kabi qadriyatlarga asoslanadi.

Muloqotning ahamiyati, Allohning Qur'onda va payg'ambarimiz Muhammad payg'ambarda odamlarga murojaat qilish usulida, hamda Muhammad (s.a.v.)ning

odamlar bilan muloqotida yaqqol ko‘rinadi. Qur‘on ilohiy xabar bo‘lib, u orqali Alloh insoniyat bilan muloqot qiladi va bu muloqotning ahamiyati va muqaddasligini ta‘kidlaydi. Payg‘ambarimiz so‘zlari va harakatlari bilan muloqot qanday bo‘lishi kerakligini aniq misollar bilan ko‘rsatib, musulmonlar uchun ideal muloqot modelini ochib berdi. Islomdagi muloqot nafaqat rostgo‘ylik va rostgo‘ylikni ta‘kidlaydi, balki qachon gapirish va sukut saqlash maqsadga muvofiqligini ham ko‘rsatadi. To‘g‘ri ma‘lumot yetkazish, g‘iybat va g‘iybatdan saqlanish, kechirim so‘rash va kechirish, hamdardlik va tushunish kabi masalalar islomiy muloqot odobining asosidir. Bu tamoyillar shaxslar o‘rtasida ishonch va hurmatni mustahkamlash orqali ijtimoiy totuvlik va tinchlikka yordam beradi. Islomiy muloqot axloqi insonning ham Alloh, ham boshqa odamlar bilan munosabatlarida muhim rol o‘ynaydi. Muloqot insonning niyati va ichki holatini aks ettirgani uchun har bir musulmon o‘z so‘zi va xatti-harakatiga e‘tibor berishi kerakligini ta‘kidlaydi. Bu shaxsning ma‘naviy rivojlanishiga hissa qo‘shadi, shu bilan birga ijtimoiy munosabatlarda uyg‘unlik va tushunishga yordam beradi.

Umuman olganda, islomda muloqotning ahamiyati shaxs va ijtimoiy miqyosda tinchlik, totuvlik va adolatni ta‘minlashda inkor etib bo‘lmaydigan o‘rin tutadi. Muloqot islom ta‘limotlarida chuqur yoritilgan mavzu bo‘lib, har bir musulmon bu tamoyillarga amal qilgan holda dunyoviy va dunyoviy vazifalarni bajarishi kutiladi. Bu shuni ko‘rsatadiki, islom dini faqat shaxsiy e‘tiqod va amallar bilan chegaralanib qolmay, balki odamlar o‘rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi, ijtimoiy tinchlikni ta‘minlovchi keng turmush tarzidir.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Islomning muqaddas kitobi bo‘lgan Qur‘on hayotning barcha sohalarida bo‘lgani kabi muloqotda ham keng ko‘lamli yo‘l-yo‘riq va maslahatlar beradi. Muloqot shaxslararo munosabatlarning asosini tashkil qiladi va Qur‘onda bu o‘zaro munosabatlarda qabul qilinishi kerak bo‘lgan axloqiy qadriyatlar va xulq-atvor namunalari haqida ta‘limot mavjud. Qur‘ondagi muloqot haqidagi oyatlarda ham individual, ham ijtimoiy darajadagi sog‘lom, hurmatli va samarali muloqot tamoyiliga urg‘u berilgan.

Muloqotdagi bu muqaddas yo‘l-yo‘riq odamlar va jamiyatlarga yanada uyg‘unlik, tushunish va tinchlikda birga yashashga yordam beradi. Qur‘onning muloqotga oid nasihatlarini zamon va makon chegarasidan tashqarida bo‘lgan umuminsoniy tamoyillarni taklif qiladi va har bir davrda odamlarning bir-birlari bilan munosabatlarini yaxshilash uchun manba bo‘ladi. Binobarin, Qur‘ondagi muloqotga oid oyatlarni o‘rganish bugungi kundagi muloqot amaliyotlari haqida fikr yuritish va takomillashtirish uchun qimmatli asos bo‘lib xizmat qiladi.

Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v.) o'ziga xos muloqot uslubiga ega bo'lib, bu o'z xabarlarini odamlar qalbiga yetkazishdagi muvaffaqiyatlarining asoslaridan biri sanaladi. Uning muloqot uslubi Qur'onning yo'l-yo'riqlari va axloqiy tamoyillari bilan shakllangan bo'lib, bu unga payg'ambar va rahbar sifatida odamlar bilan o'zaro munosabatlariga chuqur ta'sir ko'rsatishga imkon berdi. Shu nuqtai nazardan, Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallamning muloqot uslublarini tahlil qilish, Islomiy aloqa tushunchasini va samarali muloqot usullarini yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

Payg'ambarimiz muloqotni ochiqlik va halollikka asoslagan. U har doim so'z va xatti-harakatlarida halollik va samimiyligni birinchi o'ringa qo'ygan, bu uning so'zlariga ishonch va ishonchni oshirgan. Uning xabarlarini hamisha tushunarli, tushunarli va lo'nda bo'lib, qarshisidagi kishining tushunish darajasi va ehtiyojlariga mos ravishda ifodalangan. Bu uning muloqotdagi samaradorligining asosiy elementlaridan biri edi.

Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v.) odamlar bilan muloqot qilishda doimo yumshoq va kamtarona munosabatda bo'lgan. U boshqa odamga ularni qadrlashini va ularga g'amxo'rlik qilishini his qildi, uning so'zlari va harakatlarida bag'rikenglik va sabr-toqatni ta'kidladi. Ushbu yondashuv o'zaro hurmat va sevgiga asoslangan muloqot muhitini yaratishga yordam beradi.

Bundan tashqari payg'ambarimiz muloqotda hamdardlik va tushunishni birinchi o'ringa qo'ygan. U boshqa odamning his-tuyg'ularini va fikrlarini tushunishga harakat qildi va ularga sezgir va ehtiyotkorlik bilan yondashdi. Bu uning xabarlarini yanada samarali qabul qilish va odamlar o'rtasida mustahkam aloqa o'rnatish imkonini beradi.

Payg'ambarimizning muloqot uslublari ham ibratli va daldali edi. Odamlarni to'g'ri yo'lga chorlar ekan, ularga xabar berar, xatolarini muloyimlik bilan tuzatar, yaxshilikka chorlar edi. Bunday yondashuv odamlarga o'z ichida yaxshi tomonga burilishga va shaxsiy rivojlanishiga hissa qo'shishga imkon beradi.

Natijada Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v.)ning muloqot uslubi islomiy muloqot tushunchasining mukammal namunasi. Uning uslubi bugungi kunda ham samarali muloqot usullari uchun qimmatli qo'llanma hisoblanadi va ko'plab sohalarda - akademik tadqiqotlardan kundalik hayotga qadar odamlarni ilhomlantirishda davom etmoqda. Shu sababli, uning muloqot uslubini o'rganish nafaqat tarixiy shaxs haqida tushuncha beradi, balki bugungi dunyoda shaxslararo munosabatlarni yaxshilash uchun amaliy ma'lumotlarni ham beradi.

To'g'ri ma'lumotni yetkazishning islomiy ahamiyati islom diniga chuqur singib ketgan mavzu bo'lib, islom ta'limotlarining asosiy elementi hisoblanadi. Islom

insonning jamiyatdagi vazifalari orasida ilm va uning haqiqatini yuksak o‘rinda tutadi. Bu Qur’oni Karim nozil bo‘lganidan boshlangan va Payg‘ambarimiz Muhammad (s.a.v.) umrlari davomida davom etgan tamoyildir. Qur'on odamlarni to'g'ri ma'lumot izlash va tarqatishga undasa-da, yolg'on ma'lumot yoki tuhmat tarqatishning jiddiy oqibatlarini borligini ta'kidlaydi. Shu nuqtai nazardan, to'g'ri ma'lumotni etkazishning islomiy ahamiyati shaxsiy va ijtimoiy darajada muvozanat va adolatni ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Islomda to'g'ri bilimlarni yetkazish adolat, tinchlik va jamiyat totuvligini ta'minlashning asosiy talabidir. Aniq ma'lumotni uzatish o'zaro tushunish va hurmatni yaxshilash, noto'g'ri tushunchalar va noto'g'ri qarashlarni yo'q qilishning muhim omilidir. Bu, ayniqsa, globallashib borayotgan bugungi dunyoda turli madaniyatlar va e'tiqodlar o'rtasidagi muloqot va o'zaro tushunishni rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Islom ta'limoti ma'lumotlarning to'g'riligini tekshirish va uning manbasini tekshirish majburiyatini shaxs zimmasiga yuklaydi, bu bilan g'iybat, tushunmovchilik va nifoqning oldini oladi.

XULOSA

Islom dinida so'zlashuv odobi insonlar o'rtasidagi muloqotning asosiy qoidalaridan biri hisoblanadi. Maqola Qur'on va Hadislarga tayanib, Islomda so'zlashuvning muhim prinsiplarini va odoblarni ta'riflaydi. Rostgo'ylik, hurmat, g'iybatdan qochish va yolg'on so'zlamalik kabi tamoyillar Islomda suhbat va muloqotning asosiy ustunlaridir. Zamonaviy jamiyat sharoitida musulmonlar uchun ushbu qadriyatlarni saqlab qolish va amal qilish ayniqsa muhimdir, chunki bu, nafaqat diniy e'tiqodni namoyon etadi, balki insonlar o'rtasidagi o'zaro hurmat va tushunishni mustahkamlashga xizmat qiladi. Islomda so'zlashuv odobiga rioya qilish, shuningdek, jamoat va shaxsiy hayotda muvaffaqiyatli muloqot qurishning kalitidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. Hoshimjon o'g'li, Q. N. (2022). XUSHMUOMALALIK—MULOQOT MADANIYATINING ASOSI. *World of Science*, 5(6), 4-7.
2. Sagindikovna, B. G. (2023). NUTQ MADANIYATI VA MULOQOT ODOBIGA OID QARASHLARNING ISLOMIY TALQINLARI. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADVIQOTLAR JURNALI, 2(18), 1322-1324.
3. Abdurasulova, S. (2023). SHARQ MUTAFAKKIRLARINING TA'LIMIY-AXLOQIY QARASHLARI. *Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования*, 2(9), 82-86.